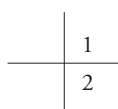
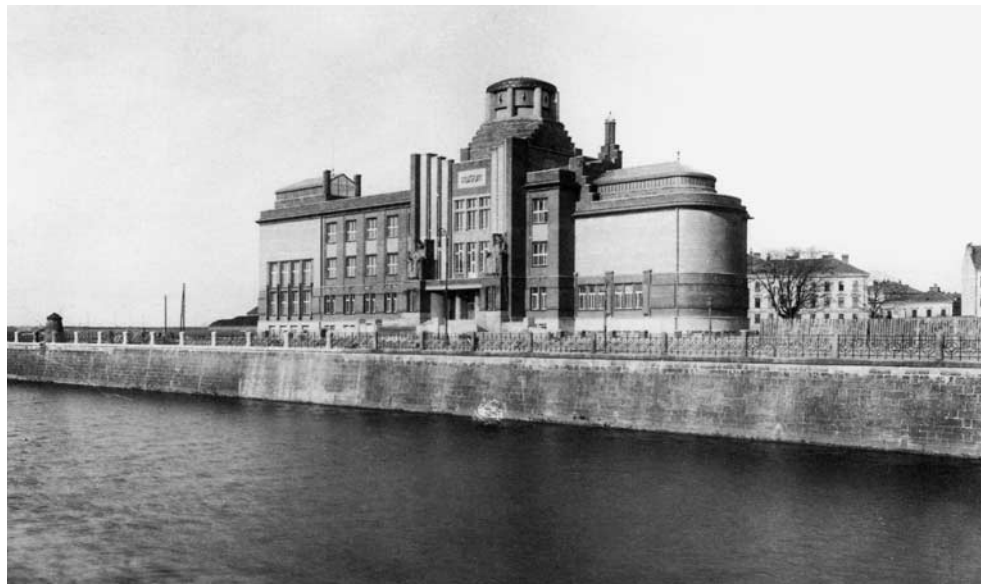

Městské průmyslové a historické muzeum v Hradci Králové

Radmila KREUZZIGEROVÁ

Budova průmyslového a historického muzea (dnes Muzeum východních Čech) v Hradci Králové patří k nejvýznamnějším stavbám počátku 20. století na území Čech a své místo obhájí i v kontextu evropské moderní architektury. Pro architekta Jana Kotěru představovala výjimečný úkol a nakonec též jedinou realizaci monumentální veřejné budovy, na jejíž průběh mohl dohlížet. Zakázku na budovu muzea získal Kotěra zřejmě v roce 1905 od předsedy kuratoria průmyslového muzea a starosty města Františka Ulricha. Zadání vycházelo z dobového pojetí muzea, jeho hlavní funkcí měla být prezentační a osvětová činnost. Proto byl kladen důraz na vytvoření prostorných výstavních sálů s dostatečným osvětlením, knihovny s čítárnou a velkého přednáškového sálu. Nezbytné bylo zřízení dostatečného prostoru pro technologické zázemí muzea, méně místa pak bylo ponecháno pro odborné pracovníky a depozi-táře (výstavní sály měly pojmout téměř všechny exponáty).

První Kotěrovy skici vznikaly v letech 1905–1906.¹ Základní hmotové členění v nich načrt-nuté – dvě protáhlá prolínající se tělesa s kopulí nad křížením – se proměňovalo v průběhu další práce jen velmi málo. Řešení připomíná časnější Kotěrovu práci – výstavní pavilon spol-ku Mánes v Kinského zahradě v Praze (1902). Odráží se v něm však i volné utváření prostorů, tak jak jej Kotěra znal z amerických staveb Franka Lloyda Wrighta. V ranějších studiích vychází pojetí fasád ještě z realizace prostějovského Národního domu (1905–1907), další Kotěrovy stavby, v níž je užito asymetrie půdorysu. Postupně vyvrávající autorův styl i nutnost zreduko-vat nákladnost prvního předloženého projektu z roku 1907 způsobily, že Kotěra dospěl k vý-razně úspornějšímu řešení.

Výsledný projekt z roku 1908, který Kotěra dále rozpracoval v roce 1909, dosahuje u ve-řejné budovy na svou dobu nezvykle asketické podoby. Mohutné tělo muzea pokrývá škrá-baná omítka střídající se s neomítanými cihlami. Kopule nad křížením nápadně připomíná vodojem. Na střeších vidíme tovární shedy. Kotěra touto stavbou ukázal, že nejen bohatým členěním, štukem, vitrážemi a zlacením je možné dosáhnout působivého vzhledu. Prostá bu-dova s kopulí a monumentálním vstupem, připomínající chrám, se vyjímá na břehu Labe vskutku imponantně.

Přes strohý zevnějšek si objekt uchovává jisté dekorativní rysy, kterých Kotěra dosáhl ryt-mickým střídáním obkladových materiálů i uplatňováním dekorativních detailů. Koneckonců Kotěra se uměřené ornamentální složky nezdíkal ani ve svých nejpřísnějších dílech, jako byl

Obr. 1. Hradec Králové, muzeum, budova po dostavbě, asi 1913. (Foto převzato z publikace Kotěrovo muzeum v Hradci Králové na historické fotografii, Muzeum východních Čech v Hradci Králové, Hradec Králové 2002)

Obr. 2. Hradec Králové, muzeum, stav tzv. anglických dvorků před rekonstrukcí. (Foto archiv Muzea východních Čech v Hradci Králové)

1 Více k budově muzea a další literaturu uvádí V. ŠLAPETA a kol.: Jan Kotěra. Zakladatel moderní architektury, Obecní dům v Praze, Praha 2001.

dům nakladatele Jana Laichtera či vlastní vila. Počítal s ní samozřejmě i v interiéru budovy. Jejím účelem není oslňovat vzhledem, ale vytvářet příjemné prostředí pro návštěvníky, kteří mají být poučeni a duchovně povzneseni. Architekt do interiéru i exteriéru začlenil díla malířů Jana Preislera a Františka Kysely, sochařů Stanislava Suchardy a Jaroslava Horejce. Kotěrovovy návrhy nábytku, obkladů, štuků, osvětlení a dalšího zařízení zpracovávala řada uměleckých řemeslníků. Po dokončení budovy pokračovalo vybavování objektu potřebným zařízením. Těsně po válce byly instalovány výstavní skříně, ve 30. letech došlo k provedení mozaiky dle návrhu Jana Preislera ve vestibulu druhého poschodí a zřízení fontány před vstupem do muzea.

Svému účelu budova sloužila po celou dobu své existence. V závislosti na proměnlivých potřebách muzea sice došlo ke změnám ve funkcích některých prostor, architektonické řešení interiérů však většinou zůstalo zachováno. Také původní zařízení je buď stále na místě, nebo bylo uloženo v depozitářích.

Nejdůležitější organizační změnu představovalo přemístění většiny „neveřejných“ prostor (tedy depozitářů, dílen a pracoven, pro které bylo místo v objektu muzea naprosto nedostačující) do objektu tzv. Gayerových kasáren v polovině 90. let 20. století. Tento transport vyvolal potřebu změny stávající koncepce výstavních sálů a zároveň poskytl příležitost otevřít muzeum více návštěvníkům a rehabilitovat původní stav, ovšem s modernizovaným výstavnickým i návštěvníckým zázemím a servisem. Dalším bezprostředním impulsem k rekonstrukci objektu byla vzliánající vlhkost a havarijní stav inženýrských sítí. (obr. 2).

V rámci omezených finančních prostředků probíhaly práce na budově postupně. V roce 1998 bylo pro výstavní účely kompletně zrekonstruováno třetí patro a bývalá pracovna fotografa v suterénu byla přeměněna na depozitář knihovny. Město Hradec Králové jako vlastník objektu bylo požádáno o přidělení prostředků na zahájení stavebních prací, zahrnujících rekonstrukci izolací v suterénním zdivu a systému odvětrávání a I. etapu rekonstrukce vnitřních rozvodných sítí.² V této době také Muzeum východních Čech získalo subvenci na zavedení bezpečnostního systému v celém objektu. Tento fakt poněkud pozměnil postup obnovy. Bylo rozhodnuto spojit instalaci bezpečnostního systému s projektem na rekonstrukci vnitřních rozvodných sítí, jež měla být zahájena neprodleně. Tato fáze zahrnovala rekonstrukci elektroinstalace, vytápění a klimatizace a zavedení zdravotní techniky včetně kanalizace.

U objektu zapsaného do seznamu národních kulturních památek³ bylo nutné nejen rekonstrukci průběžně konzultovat s pracovníky státní památkové péče, ale nejdříve získat závazné rozhodnutí Ministerstva kultury ČR. To bylo vydáno 2. 6. 1999 a významně ovlivnilo koncepci celkové rekonstrukce i postup prací, protože si vyžádalo některá doplnění projektu, jež jsou pro rekonstrukci národní kulturní památky nezbytná – například zpracování stavebně-historického průzkumu, podrobnou inventarizaci všech stavebních prvků, rehabilitaci původních interiérových úprav a odstranění druhotných zásahů, obnovu lapidária v suterénu, rekon-

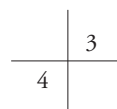

Obr. 3. Hradec Králové, muzeum, výstavní sály druhého patra před rekonstrukcí. (Foto archiv Muzea východních Čech v Hradci Králové)

Obr. 4. Hradec Králové, muzeum, výstavní sály druhého patra po rekonstrukci. (Foto archiv Muzea východních Čech v Hradci Králové)

2 Na základě veřejné soutěže získal zakázku na vytvoření projektu pro rekonstrukci tzv. anglických dvorků (odstranění příčin vlhnutí suterénního zdiva, sanaci anglických dvorků a rekonstrukci odvodů vody) Ing. J. Hroch.

3 Stalo se tak v roce 1995.

	5
	6

strukci původního mobiliáře a zařízení, zajištění bezbariérového přístupu a podobně. Na základě upraveného projektu bylo 8. 7. 1999 vydáno nové stanovisko ministerstva kultury a stavební povolení k etapě nazvané *Vnitřní rozvodné sítě a práce související*. Následně byla řešena etapa *Úpravy anglických dvorků a sanace zdiva proti vlhkosti*, k níž bylo závazné stanovisko ministerstva vydáno 21. 6. 1999.⁴ Hlavním architektem rekonstrukce byl jmenován Ing. arch. Čiháček.⁵

V rámci celkové obnovy nebylo z architektonického a uměleckého hlediska potřeba vkládat do objektu nové místnosti pro zajištění dalších funkcí (kromě výtahů), jednalo se spíše o rehabilitaci funkcí původních a eventuálně o nové adaptace stávajících prostor (například pro vedení muzea). Nebyla řešena ani oprava pláště. Poslední proběhla před deseti lety a následná je plánována pro nadcházející období. Samostatným úkolem bylo náročné restaurování značně poškozených monumentálních plastik na fasádě, které bylo dokončeno v roce 2005.

Při rekonstrukci bylo nutné dodržovat následující základní podmínky:

- Respektovat historické interiéry (rozvody inženýrských sítí kopírují původní trasy, bez zásahů do dlažeb, obkladů, kamenných prvků, rezného zdiva a štukové výzdoby).
- Původní prvky (kování, obklady, kryty topení a ventilace, vypínače, osvětlení a podobně) musely zůstat zachovány, restaurovány, případně doplněny replikami, a v případě demontáže byly opět umístěny na původní místo.
- Vložení nových prvků (variabilní osvětlení a závěsné systémy výstavních sálů, vytápění, prvky bezpečnostního zařízení a další) bylo konzultováno s pracovníky památkové péče.
- Původnímu stavu musely odpovídat i podlahy.
- Do vstupního vestibulu neměly být vkládány nové prvky.
- U sanačních prací na anglických dvorcích bylo vyžadováno, aby povrchové práce a vzhled dvorků odpovídaly původnímu řešení.
- Obě fáze rekonstrukčních prací musely být koordinovány a musely ctít původní záměry Jana Kotěry.

K 18. 5. 1999 byl ukončen provoz muzea, proběhla dokumentace, inventarizace a vyklizení objektu. Na základě veřejné soutěže realizovala rekonstrukci Orlická stavební, a. s. Po jejím odstoupení v říjnu 2001 se stala novým dodavatelem firma FATO Invest. Realizaci a koordinaci veškerých restaurátorských prací zajišťovala firma RenoArt. Pro veřejnost bylo muzeum otevřeno 18. května 2002 u příležitosti Dne muzeí a výročí 777 let od založení Hradce Králové. Zahajovací výstavou se stala repríza výstavy věnované Janu Kotěrovi, připravené v předchozím roce Obecním domem v Praze. Zde představovala hlavní exponát sama rekonstruovaná budova. Kolaudace objektu proběhla teprve 31. 5. 2002.

V řadě rekonstrukcí veřejných budov, které v uplynulém desetiletí probíhaly na našem území, patří rekonstrukce hradeckého muzea k těm, jejichž výchozí podmínky patřily k nejpří-

Obr. 5. Hradec Králové, muzeum, výstavní sál druhého patra před rekonstrukcí. (Foto archiv Muzea východních Čech v Hradci Králové)

Obr. 6. Hradec Králové, muzeum, výstavní sál druhého patra po rekonstrukci. (Foto archiv Muzea východních Čech v Hradci Králové)

4 Projektantem této fáze byl Ing. Milan Pour.

5 Památkový dozor vykonávali Pavel Jerie, Mgr. Karin Kahancová a Ing. Lenka Kunrátková.

hodnějším. Budova sloužící od svého vzniku jako muzeum nemění svou funkci. Majitelem je město, uživatelem veřejná instituce s osvětleným vedením. Respektování architektonické hodnoty objektu bylo při obnově samozřejmostí stejně jako nedotknutelnost původní koncepce Jana Kotěry. Zvláště výjimečné je množství dochované původní plánové, fotografické i písemné dokumentace.⁶ Rovněž stav architektonických prvků a výzdoby byl velmi dobrý. Z tohoto pohledu byla nejnáročnější rehabilitace prostoru lapidária, před rekonstrukcí pro veřejnost uzavřeného a trpícího vlhkostí. Zatékání také poškodilo výstavní sály druhého patra (obr. 3, 5). Na místě se dochovala i část původního zařízení, například vybavení ředitelny (nábytek volný i vložený, obložení stěn, tapety). Podrobná inventarizace umožnila dohledat značné množství mobiliáře a svítidel v depozitářích.

Díky těmto okolnostem mohl být do detailů rehabilitován původní stav ředitelny. Byla vybourána přička, která dodatečně předělila původně celistvý prostor (pracovna ředitele byla částečně oddělena od místnosti tajemníka pouhou vestavěnou skříní). Nadto byl při restaurátorských pracích za částmi vestavěného nábytku objeven malovaný dekor se lvíčky – znaky Hradce Králové – provedený podle návrhu Františka Kysely, umístěný nad obložením s tlačnou tapetou a doložený i na fotografiích. Jeho doplněním dle vzoru bylo docíleno původního vzhledu této místnosti (obr. 7, 8). Prostorovou rehabilitaci doznala i čítárna, která však dnes slouží jako výstavní síň.

Vzhledem k tomu, že budova muzea byla navrhována architektem Kotěrou do nejmenších detailů, bylo třeba součinnosti velkého množství restaurátorských profesí, jejichž práci je nutné ocenit. Vytknout lze snad jen poněkud příliš lesku na kovových součástech svítidel či krytech radiátorů, který působí v autentickém prostředí nevěrohodně.

Nové součásti budovy, například výtahy, jsou vloženy celkem citlivě, rušivěji působí množství drobných prvků (požární hlásiče, bezpečnostní zařízení, světla) v prostoru vestibulu, jsou však nezbytné. Diskutabilní je podle mě odstín šedi (téměř khaki), užitý na rámech okenních otvorů, dveřích, krytech radiátorů a hydrantů a podobně. Tato dominantně působící barva dle mého názoru neodpovídá původnímu Kotěrovu záměru.

Celkově lze rekonstrukci hodnotit kladně, ale na některé části realizace bohužel nebylo dost prostředků, což nepříznivě ovlivnilo výsledek – například při obnově litého linolea v přednáškovém sále bylo namísto Marmolea použito Marmoletto. Rozdíl je očividný.

Představu o tom, do jaké míry se povedlo rehabilitovat stav budovy po dostavbě, si může návštěvník muzea vytvořit díky publikaci vydané v roce 2002 Muzeem východních Čech *Kotěrovo muzeum v Hradci Králové na historické fotografii*, zveřejňující mimo množství záběrů exteriérů i snímky interiérů, pocházející z vlastních sbírek muzea či z archivu architektury Národního technického muzea.

Obr. 7. Hradec Králové, muzeum, ředitelna, stav v první polovině 40. let 20. století. (Foto převzato z publikace *Kotěrovo muzeum v Hradci Králové na historické fotografii*, Muzeum východních Čech v Hradci Králové, Hradec Králové 2002)

Obr. 8. Hradec Králové, muzeum, ředitelna po rekonstrukci. (Foto archiv Muzea východních Čech v Hradci Králové)

⁶ V majetku Muzea východních Čech a v archivu architektury Národního technického muzea.